

II.5 John Bergmans (1892-1980)

II.5.1 Biografie Johannes Baptiste (John) Bergmans (1892-1980)

John Bergmans werd op 6 juni 1892 in Antwerpen geboren. Hij was tijdens de Eerste Wereldoorlog in dienst van het belgische leger, maar vertrok naar het neutrale Nederland, waar hij tot zijn dood in 1980 bleef wonen (vanaf ca. 1924 in Oisterwijk).

Hij was hovenier bij Van Empelen en Van Dijk, een kwekerij in Aerdenhout; later had hij ook verbintenissen met andere kwekerijen. Dat blijkt ook uit zijn ondertekening van diverse artikelen die hij schreef in het tijdschrift *Floralia*: in 1921 staat onder zijn naam de vermelding 'Koninklijke Kwekerij Tottenham, Dedemsvaart', waar hij in ieder geval tot 1926 'Chef de Cultures' was. Verder werkte hij voor Turkenburg te Bodegraven en voor J.H. Faassen-Hekkens' boomkwekerijen te Tegelen. Bij deze laatst genoemde kwekerij was hij omstreeks 1939 in dienst als hoofd van de afdeling tuin-architectuur.

Hij trouwde met J.M.W. Visser (geboren 5 april 1900 in Amsterdam) die de Middelbare Tuinbouwschool voor meisjes, 'Huis te Lande', te Rijswijk had doorlopen. De vroegst bekende ontwerptekeningen zijn door Bergmans gemaakt voor zijn schoonvader, de heer J. Visser, directeur van het bedrijf N.V. Arendshoven te Oisterwijk. Dit bedrijf gaf Bergmans deze opdracht in 1924. Bergmans verzorgde vanaf 1920 talrijke artikelen (ca. 1000!) over planten en beplantingsmogelijkheden; daarnaast schreef hij tussen 1923 en 1940 tien boeken waaruit zijn grote liefde voor groen blijkt.

Behalve dat blijkt er ook zijn bijzonder goede en grote plantenkennis uit, waarvoor hij verschillende keren werd onderscheiden. Vanaf de eerste uitgave van het tijdschrift *Dendron* (een uitgave van de International Dendrology Union) in 1954, werkte hij mee als redacteur.

Zijn artikelen verschenen in de beginjaren vooral in het tijdschrift *Floralia* (1920-1934); later schreef hij ook voor de *Revue Horticole* (1921), voor het *Weekblad Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw- en Plantkunde* (1927-1936), voor het *Orgaan van Huis te Lande* (1931), voor *Buiten* (1933-1935) voor *Cultuur en Handel* (1949-1956) en voor *Dendron* (vanaf 1954).

Boeken van zijn hand zijn:

- Rotsplanten in kleine tuinen*, Amsterdam 1923, 2^e druk 1930
- Vaste planten en rotsheesters*, Haarlem 1924, 2^e druk Tegelen 1939
- De rotstuin, praktisch handboek ...*, Amsterdam 1928
- Rots- en muurtuinen*, 2^e druk van De rotstuin, Amsterdam 1934
- Schoon Oisterwijk*, z. pl., 1930
- Zomersche bloemenweelde*, Amsterdam 1934, 2^e druk 1936
- De tuin bij het huis*, Amsterdam 1936, 2^e druk 1962
- Sierheesters en parkbomen*, Amersfoort 1939
- Bomen en Struiken*, Naarden 1940
- Alles over kamerplanten*, Amsterdam 1967, 2^e druk 1968.¹

II.5.2 Stijlkenmerken en Stijlinvloeden

John Bergmans spaarde bij de aanleg van (voornamelijk) stads- en villa-tuinen als het enigszins mogelijk was de eventueel bestaande bomen (zie afb. 104 t/m afb. 106). De nieuwe, hoge beplanting bestaat heel vaak uit groepjes berken en heesterpartijen.

Het padenverloop is vooral in ontwerpen voor kleine tuinen doelgericht en rechtlijnig (zie afb. 105 en afb. 107); in grotere tuinen vinden we combinaties van een rechtlijnig patroon rond het huis en slingerende paden daar verder vanaf (zie afb. 108 en afb. 109). Vaak is er ook een pad dat aan de buitenrand van de tuin ligt (zie afb. 108 en afb. 112). In zijn ontwerpen werkt hij altijd met hoogteverschillen.

Bij of rond het hoger gelegen huis projecteert hij bijna altijd een terras, waarbij stapelmuurtjes met rotsplanten dikwijls voor de terrasbeëindiging zorgen (zie afb. 105, afb. 106, afb. 108 en afb. 112). Hij gebruikt ook wel zogenaamde 'rotsshellings'.

De bassins zijn altijd recht en strak van vorm. Ook bij deze bassins gebruikt hij hoogteverschillen, waarbij bijvoorbeeld een terrasmuur als achtergrond dient (zie afb. 108, afb. 110 en afb. 111). Bij een dergelijke aanleg zijn er natuurlijk veel mogelijkheden tot het gebruik van rotsplanten.

Borders vinden we aan de voet van heesterpartijen (zie afb. 108 en afb. 113).

De paden rond het huis zijn bekleed met flagstones (meestal tegen elkaar aanliggend met een rechtlijnige begrenzing; soms in los verband) (zie afb. 106 en afb. 110) of met baksteen (zie afb. 105 en afb. 113).

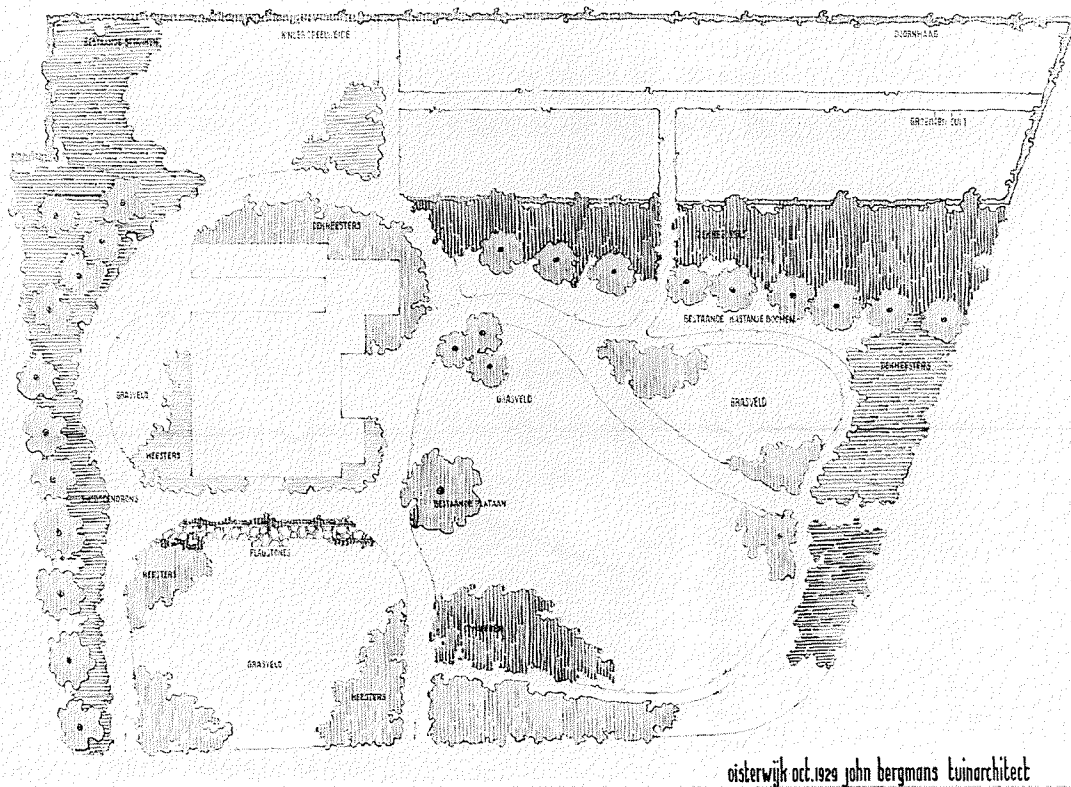
Als begrenzing voor de tuin of tuindelen gebruikt hij hagen (Liguster, Thuja, Rozen) en muren.

Uit de opgave van boeken van John Bergmans blijkt al, dat hij heel veel geschreven heeft over beplantingen in tuinen. Ook in zijn artikelen ligt de nadruk op een bepaalde plant of op beplantingsgroeperingen in bijvoorbeeld een rotstuin. Een esthetisch waarde-oordeel over tuinarchitectuur, zoals Springer of Tersteeg die geven, heb ik nergens kunnen vinden.

De invloed die Bergmans op de nederlandse tuinarchitectuur heeft gehad is dan ook toegespitst op het gebruik van bepaalde beplantingen.

In het geïllustreerd weekblad *Floralia* van 11 maart 1921 verschijnt één van zijn eerste artikelen. Het is getiteld 'Vaste planten' en vermeldt onder andere het volgende:

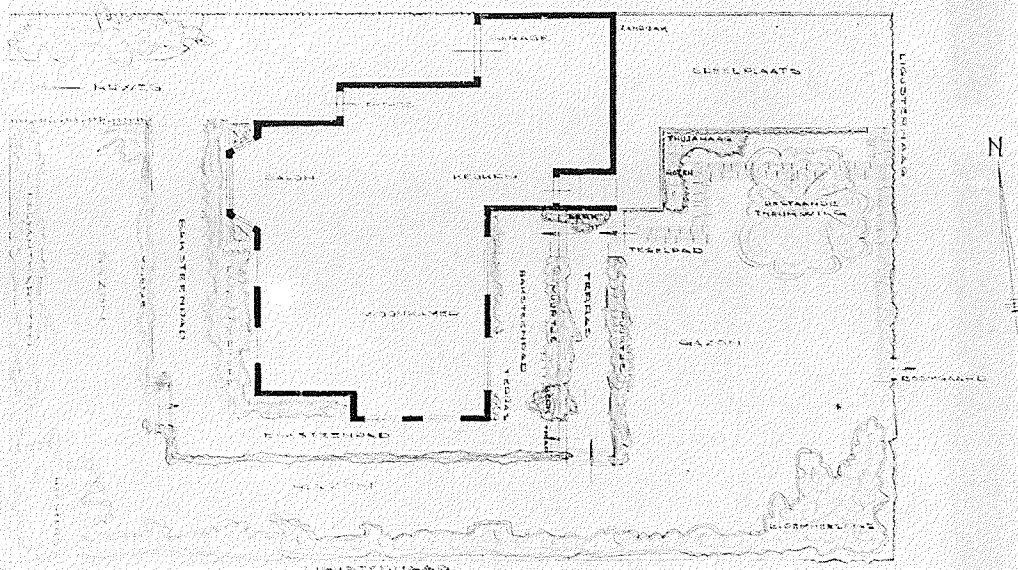
'De vaste planten nemen tegenwoordig een voorname plaats in bij den tuinaanleg, en geen wonder, want er zijn geen planten die met zo weinig zorg zulk een massa bloemen geven, en jaar op jaar terugkomen en telkens met een rijkere bloemenschat. Daarbij komt nog, dat zij zich zoo uitstekend leenen voor de nieuwere ideeën van tuinbeplanting! Vroeger was het immers eene heele kunst voor den tuinman om een perk zo symmetrisch mogelijk te maken en het dan vol te stoppen met planten van één kleur, één hoogte, vorm en habitus. Alhoewel er dikwijls heel wat geduld en kweekkunst nodig was om zoo iets juist binnen die perken te houden, was het geheel vaak stijf en onsmakelijk. Tegenwoordig wil men de natuur tot voorbeeld nemen en zo getrouw mogelijk nabootsen.

104. J. Bergmans, ontwerp voor de villatuin van de heer Brantjes te Vught
Gesigneerd, gedateerd october 1929; S.C.

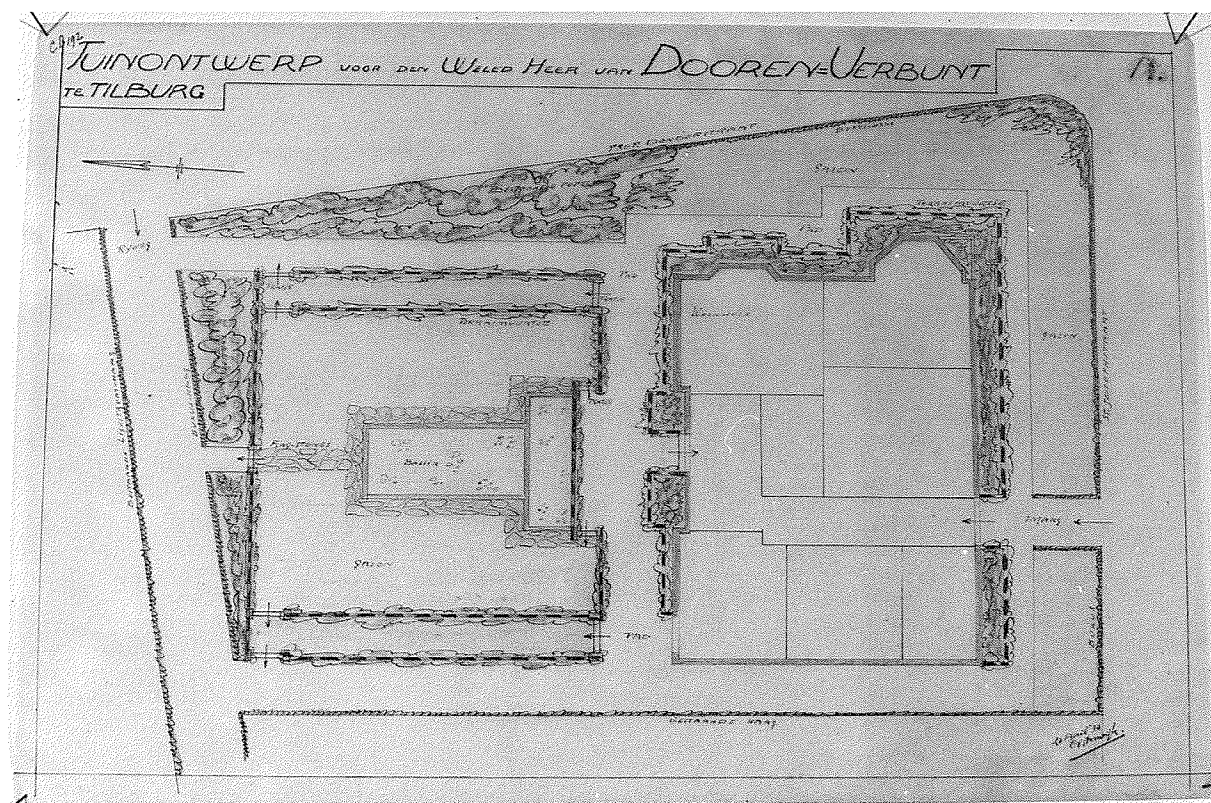
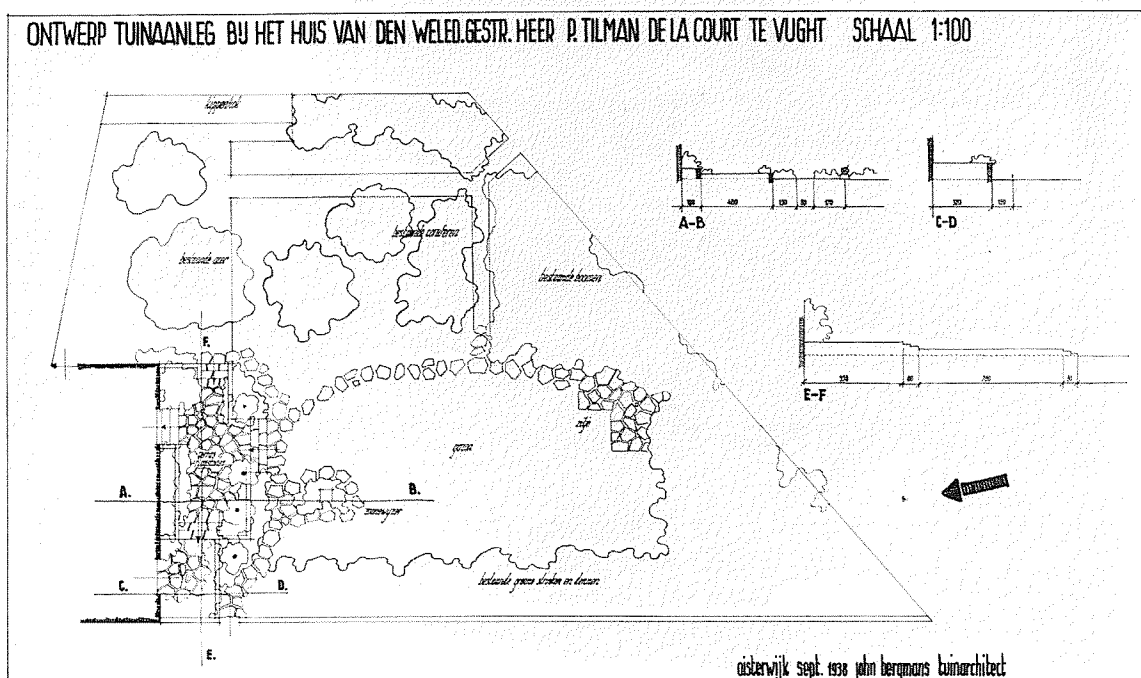
ONTWERP-TUINAANLEG-v.d.WELED-HEER-N.v.LOON-TE-WAALWIJK.

SCHAAL-1-A-100

OISTERWIJK - AUG. - 1937 - DE TUINARCH. JOHN BERGMANS

105. J. Bergmans, ontwerp voor de tuin van de heer Van Loon te Waalwijk
Gesigneerd, gedateerd augustus 1937; S.C.

Elke plant moet zich vrijuit kunnen ontwikkelen, daarvoor geve men de noodige ruimte, en voor dat doel zijn er voorzeker geen betere planten dan vaste planten'.

De nieuwere ideeën over tuinbeplanting die Bergmans noemt, waren in Nederland naar engels voorbeeld al veel eerder beschreven in tijdschriften en boeken (zie I.2.2, I.2.3). Het gaat hierbij om natuurlijke plantengroeperingen; het tegenovergestelde van bedden met dezelfde soort éénjarigen, of mozaïekbedden (zie I.2.4). Dat er voor de publicaties van John Bergmans al een interesse voor vaste planten bestond blijkt onder andere uit het boek *Een keur van vaste planten, geschikt voor snijbloemen en cultuur in den tuin*, uitgegeven in Leiden in 1900 en naar het hoogduits bewerkt door E.Th. Witte, zoon van H. Witte.

In de inleiding beweert E.Th. Witte, dat de fraai bloeiende vaste planten in 1900 'ware modeplanten' waren, en dat deze voorliefde te danken was aan de bloembinders, die bloemwerken begonnen te maken van langstelige bloemen die zonder draad in manden of vazen gestoken werden. Het vroegere bloem-materiaal had veel te korte stelen (de bloemen werden daarvoor namelijk afgesneden en op een ijzerdraadje gebonden). Nu men langstelige bloemen nodig had kregen de kwekers meer aandacht voor vaste planten. Door een dergelijk gebruik van vaste planten kreeg ook het grote tuinpubliek er belangstelling voor.

Tegelijkertijd lijkt er in Nederland (weer naar engels voorbeeld) ook een voorkeur voor de meer inheemse plantensoorten naar voren te komen. Waarschijnlijk is dit ook te danken aan de publicaties van Jac.P. Thijsse, waarvan het grootste deel gedrukt werd tussen 1894 en 1910.

Het boek *Een keur van vaste planten ...* geeft echter puur plantenbeschrijvingen: er wordt uitgegaan van de plant en niet van de toepassing van de plant door de tuinarchitect.

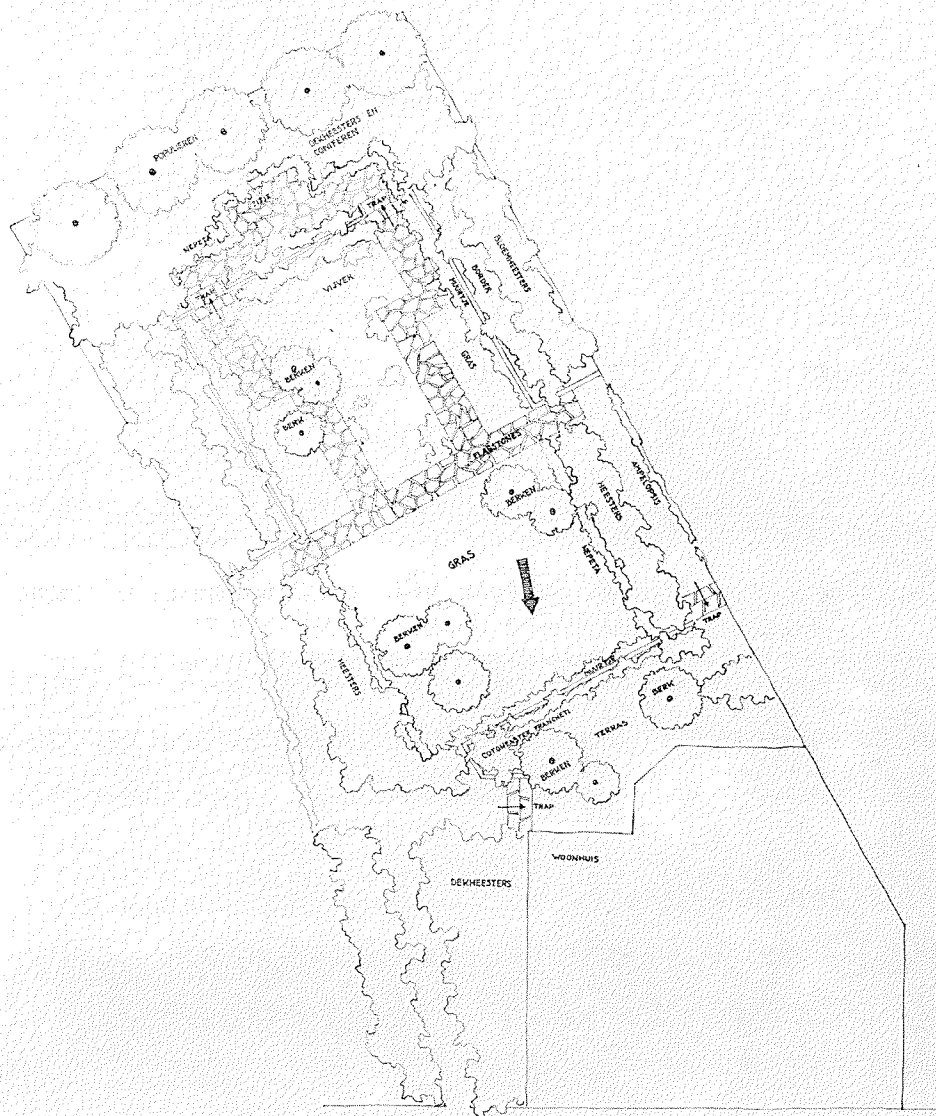
Het eerste *handboek* verschijnt in 1913, getiteld *Decoratieve tuinbeplanting* en geschreven door A.J. van Laren. Hierin zijn niet alleen talrijke voorbeelden te vinden van vaste plantenlijsten, maar het biedt ook borders-ontwerpen, compleet met beplantingsschema's. Het boek beleefde een herdruk in 1922.

Rond 1900 was ook de rotstuin met zijn bijzondere beplanting in Nederland populair (zie I.2.7), mede door de 'natuurlijkheid' die er in nagestreefd kon worden, maar haar bloeiperiode ligt tussen 1920 en 1940. John Bergmans is degene geweest die hier ongetwijfeld veel invloed op heeft gehad, omdat hij in deze tijd hierover veel publiceerde (zie II.5.1).

Uit bovenstaande moge blijken, dat het boek van John Bergmans, *Vaste planten en rotsheesters*, 1924 (2^e druk 1939) feitelijk niet iets nieuws in Nederland bracht. Wel is het zo, dat zijn plantenlijsten uitstekend opgesteld zijn en de nomenclatuur (volgens informatie van de vakgroep Plantentaxonomie van de Landbouwhogeschool te Wageningen) bijna foutloos is, waardoor er nog steeds gebruik van wordt gemaakt. Het is het eerste echte handboek, dat zowel door tuinarchitect als door plantentaxonom gehanteerd kan worden voor borders, rotstuinen en alle andere vormen van 'natuurlijke' beplanting. Het boek van Van Laren is op het gebied van de plantentaxonomie lang niet zo uitgebreid, en ook de rotstuin krijgt in 1913 (het jaar van uitgave van dit boek) nog niet zo veel aandacht.

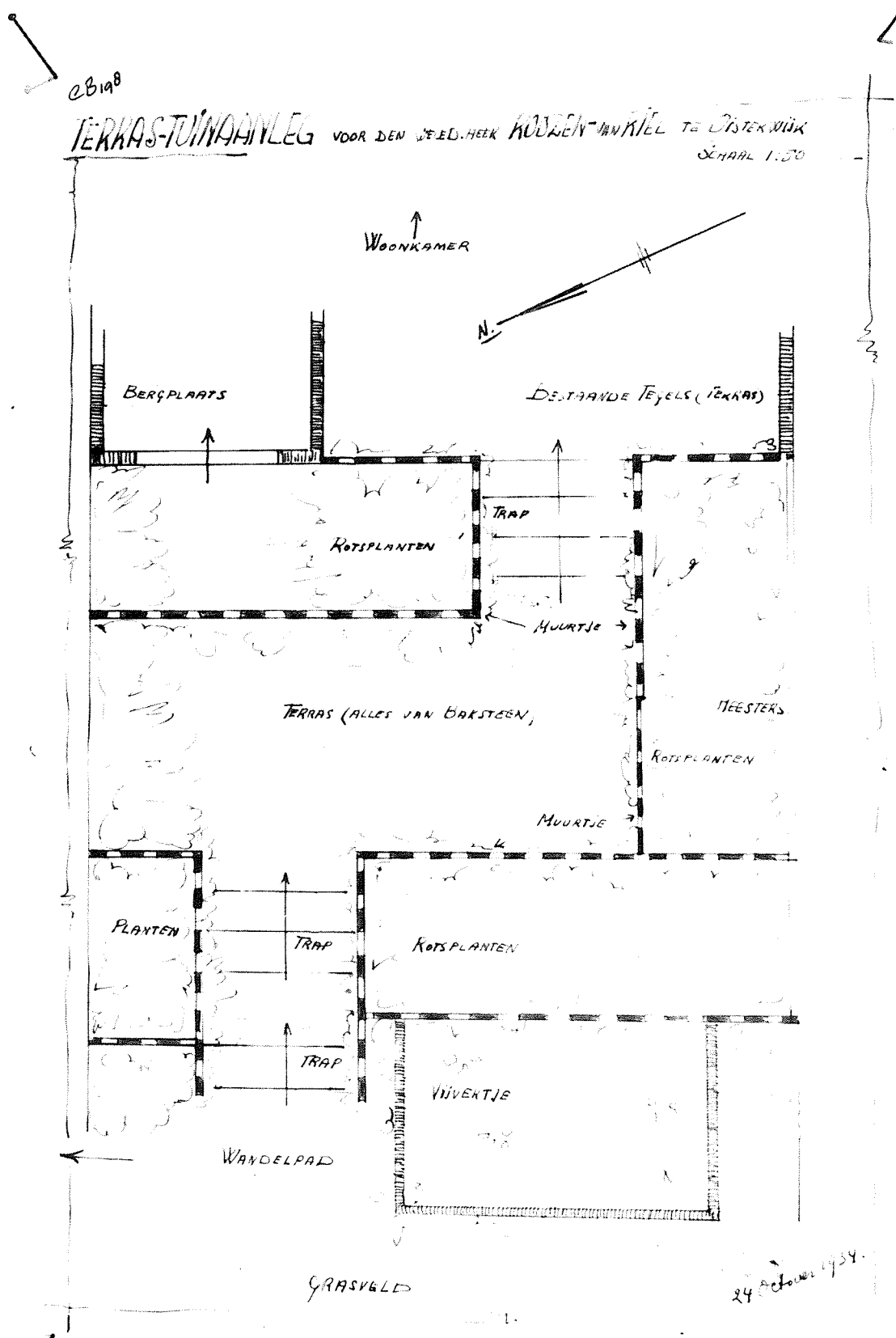
ONTWERP TUINAANLEG B.H. WOONHUIS V.D. VELED. HEER I. WOUTERS TE TILBURG

SCHAAL 1:A.100

OISTERWIJK SEPT. 1936 JOHN BERGMANS TUINARCHITECT

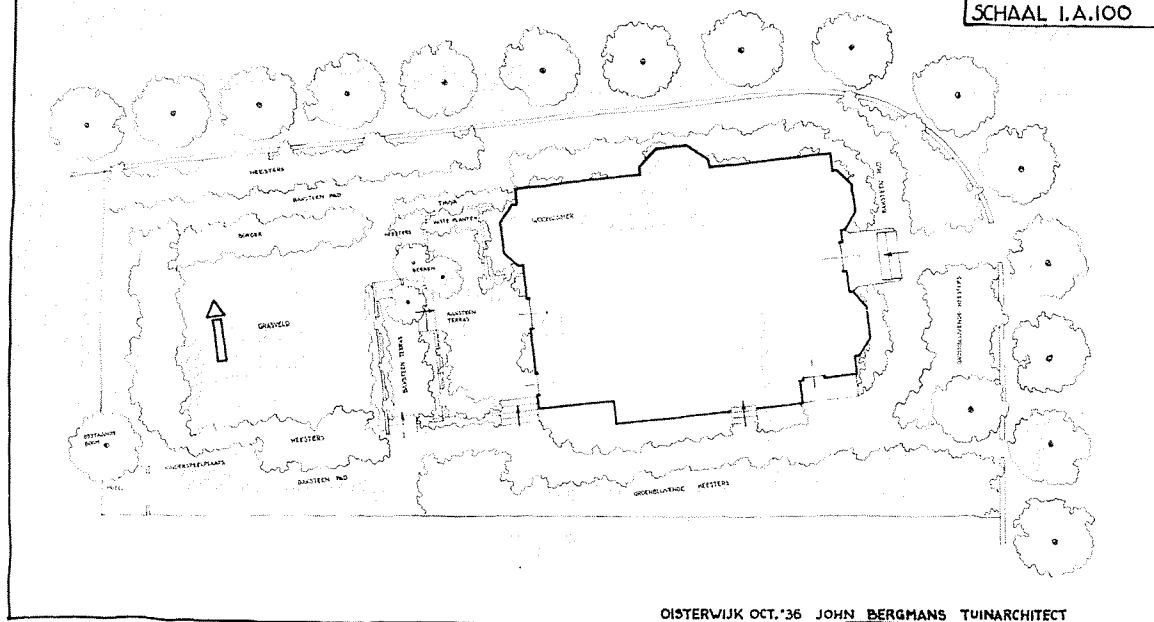
110. J. Bergmans, ontwerp voor de tuin van de heer I. Wouters te Tilburg
Gedesigneerd, gedateerd september 1936; S.C.

111. J. Bergmans
ontwerp voor de tuin van de heer Rozen-van Riel te Oisterwijk
Ongesigeneerd, gedateerd oktober 1934; S.C.

ONTWERP TUINAANLEG BIJ HET HUIS VAN DEN WELED. HEER W.C.H.M.v.DIJK TE s'HERTOGENBOSCH

SCHAAL 1.A.100

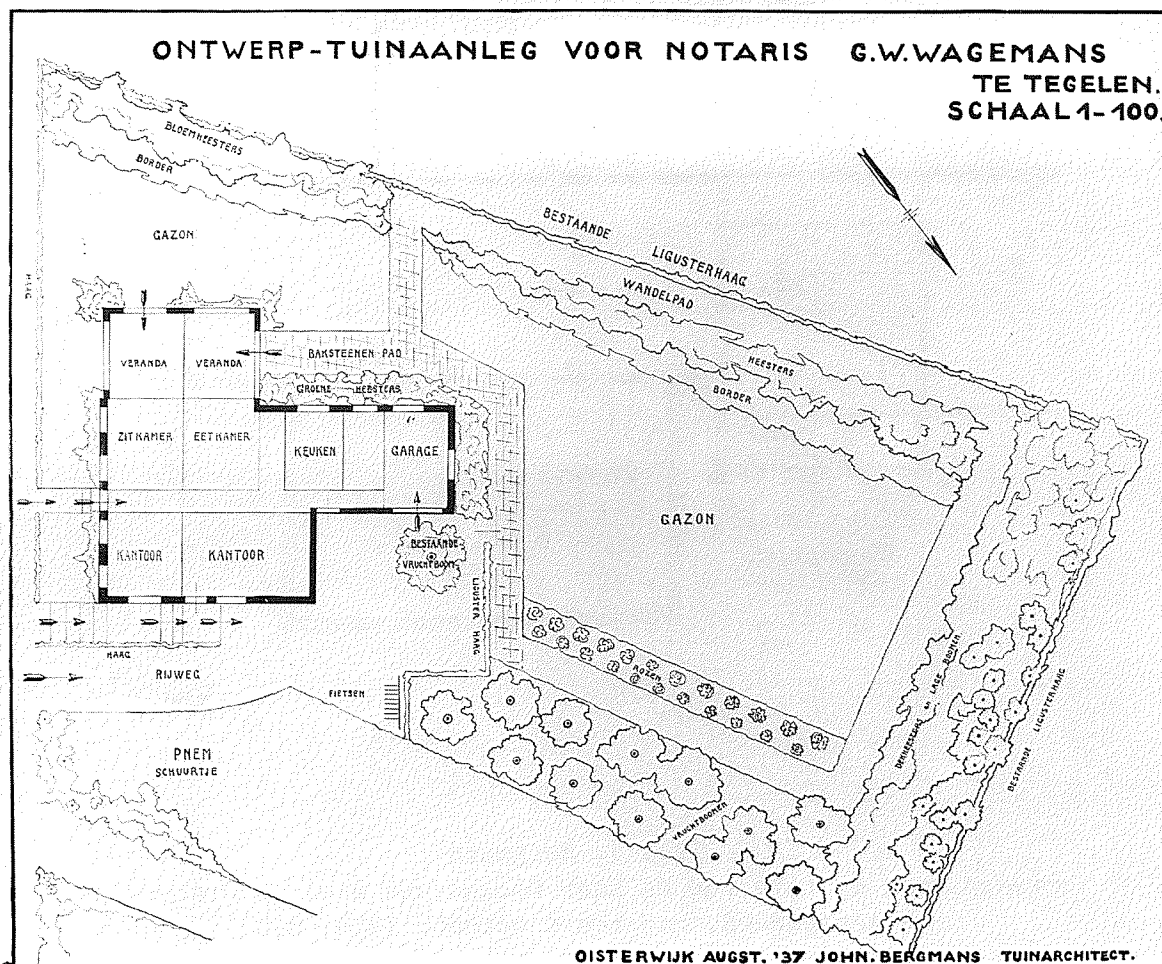

112. J. Bergmans

ontwerp voor de tuin van de heer Van Dijk te 's-Hertogenbosch
Gesigneerd, gedateerd 1936; S.C.

ONTWERP-TUINAANLEG VOOR NOTARIS G.W.WAGEMANS

TE TEGELEN.
SCHAAL 1-100.

113. J. Bergmans, ontwerp voor de tuin van de heer Wagemans te Tegelen
Gesigneerd, gedateerd augustus 1937; S.C.

II.5.3 John Bergmans

Chronologische lijst met werken voor particulieren, algemeen
(tot 1940)

* = tekening aanwezig;

pc = particuliere collectie, sc = speciale collecties

nts = Nederlandse Tuinenstichting

jaar	plaats	project	opdrachtgever	opmerkingen
1924	Oisterwijk*		J. Visser/ N.V. Arendshoven	tekening sc
1929	Tilburg*	Tivolistraat 2	J. Swagemakers	tekening sc
1929-20	Eindhoven*	Parklaan 22	V.G.G.M. Dubois	tekening sc
ca 1930	Tilburg*	St.Josephstraat	Van Dooren-Verbunt	tekening sc
1932	Tegelen*	De Lings	J. Teeuwen-van Tiel	tekening sc
1933	Haaren*	doolhof	J. van der Oever	tekening sc
1933	Gilze*		J. Brouwers	tekening sc
1934	Oisterwijk*		Roozen-van Riel	tekening sc
1935	Deurne*		L. te Strake	tekening sc
1935	Beek*		L. Pierson	tekening sc
1936	Weert*		W. Beren	tekening sc
1936	Weert*		F.H.H. Welters	tekening sc
1936	Wassenaar*		Mevrouw A.E. Noë	tekening sc
1936	Vierhouten*		J. Spaanderman	tekening sc
1936	Venlo*		Mr. J. Truyen	tekening sc
1936	Venlo*		G. Kusters	tekening sc
1936	Venlo*		F. van der Grinten	tekening sc
1936	Valkenburg*		J.M. van Meltzen	tekening sc
1936	Tilburg*		I. Wouters	tekening sc

Bergmans; chronologische lijst werken voor particulieren (vervolg)

* = tekening aanwezig;

pc = particuliere collectie, sc = speciale collecties

nts = Nederlandse Tuinenstichting

jaar	plaats	project	opdrachtgever	opmerkingen
1936?	Tilburg		C. Wouters	
1936	Oirschot*		J. van Genuchten	tekening sc
1936	Maastricht*		J. Beckers	tekening sc
1936	Lutterade*		J. van Eys	tekening sc
1936	Den Bosch*		W.C.H.M. van Dijk	tekening sc
1936	Waalwijk*		N. van Loon	tekening sc
1937	Waalwijk*		C. Raming-Verschure	tekening sc
1937	Tilburg*		Dr. J.F.M. Eras	tekening sc
1937	Terwolde*		J.C.T. Resius	tekening sc
1937	Tegelen*		notaris G.W. Wagemans	tekening sc
1937	Schoonhoven*		H.A. Schreuder	tekening sc
1937	Hoensbroek*		H.A.A.J. Martens	tekening sc
1937	Den Haag*		J.F.J. ten Berge	tekening sc
1937	Geleen*	De Koekamp	O. Strens	tekening sc
1937	Geldrop*		Dr. Koch	tekening sc
1938	Venlo*	Burgemeester Van Reyningel 26		tekening sc
1938	Maastricht*		Mr.L.R.Schreinemaker	tekening sc
1938	Heerlen*		Ir. J. Maus	tekening sc
1938?	Heerlen*		Drs. Kraaieveld	tekening sc; beplanting

Bergmans; chronologische lijst werken voor particulieren (vervolg)

* = tekening aanwezig;

pc = particuliere collectie, sc = speciale collecties

nts = Nederlandse Tuinenstichting

jaar	plaats	project	opdrachtgever	opmerkingen
1938	Haaren*		A. Panis	tekening sc
1938	Vught*		P. Tilman de la Court	tekening sc
1938	Haamstede*	De Zeedistel		tekening sc
1938	Gemert*		L.H.M. Penders	tekening sc
1939	Venlo*		Chr. van Gasselt	tekening sc
1939	Geleen*		S.G.F. Frijns	kopie tekening nts
1939	Stein*		Burgemeester	tekening sc
1939	Meerssen*		Mevr. Van Poelvoorde	tekening sc
1939	Lutterade*	Huize Best		tekening sc
1939	Epen*		Mr. Merckelbach	tekening sc
1939	Eindhoven*	Huize Balkwiel	Redelé	tekening nts
1939	Belfeld*		Burgemeester	tekening sc

II.5.4 John Bergmans

Chronologische lijst met werken voor particulieren,
nog (gedeeltelijk) bestaand;

* = in 1985 particulier bezit

jaar	plaats	project
1929	Tilburg	J. Swagemakers
1929-30	Eindhoven	V.G.G.M. Dubois
1930	Tilburg	Van Dooren-Verbunt*
1932	Tegelen	J. Teeuwen-van Tiel*
1934	Oisterwijk	Roozen-van Riel*
1936	Weert	F.H.H. Welters
1936	Vierhouten	J. Spaanderman
1936	Weert	W. Beren*
1936?	Tilburg	C. Wouters
1936	Tilburg	I. Wouters*
1936	Venlo	Mr. J. Truyen*
1937	Waalwijk	C. Raming-Verschure
1937	Tilburg	Dr. J.F.M. Eras*
1937	Terwolde	Mr. J.C.T. Resius
1937	Tegelen	notaris G.W. Wagemans*
1937	Geleen	O. Strens*
1938	Haaren	A. Panis*
1938	Haamstede	De Zeedistel*
1939	Belfeld	tuin bij burgemeesterswoning*

II.5.5 John Bergmans

Lijst met werken per provincie gerangschikt,
nog (gedeeltelijk) bestaand

* = in 1985 particulier bezit

Gelderland

1936	Vierhouten	J. Spaanderman
1937	Terwolde	J.C.T. Resius

Brabant

1929	Tilburg	J. Swagemakers
1930	Tilburg	Van Dooren-Verbunt*
1936	Tilburg	I. Wouters
1936?	Tilburg	C. Wouters
1937	Tilburg	Dr. J.F.M. Eras*
1929-30	Eindhoven	V.G.G.M. Dubois
1934	Oisterwijk	Roozen-van Riel*
1937	Waalwijk	C. Raming-Verschure
1938	Haaren	A. Panis*

Bergmans - werken per provincie gerangschikt (vervolg)

Limburg

1936	Venlo	Mr. J. Truyen*
1932	Tegelen	J. Teeuwen-van Tiel*
1932	Tegelen	notaris G.W. Wagemans*
1937	Geleen	O. Strens*
1939	Belfeld	tuin burgemeesterswoning*
1936	Weert	F.H.H. Welters
1936	Weert	W. Beren

Zeeland

1938	Haamstede	De Zeedistel*
------	-----------	---------------

II.5.6 John Bergmans

Lijst onbekende huidige situaties

1936	Maastricht	J. Beckers
1936	Oirschot	J. van Genuchten
1936	Wassenaar	Mevrouw A.E. Noë
1936	Venlo	G. Kusters
1936	Venlo	F. van der Grinten
1938	Venlo	Burg. Van Reynsingel 26
1938	Heerlen	Ir. J. Maus
1939	Epen	Mr. Merckelbach
1939	Lutterade	Huize Best

II.5.7 John Bergmans

Lijst aanbevelingen (te behouden tuinen)

* = in 1985 particulier bezit

1932	Tegelen	J. Teeuwen-van Tiel*
1930	Tilburg	Van Dooren-Verbunt*
1937	Tegelen	notaris G.W. Wagemans*
1929	Tilburg	J. Swagemakers

II.5.8 John Bergmans

Lijst te redden (te restaureren) tuinen

* = in 1985 particulier bezit

1932	Tegelen	J. Teeuwen-van Tiel*
1930	Tilburg	Van Dooren-Verbunt*